

Колко струва да си български студент

Романтиката на следването остана в далечното минало

Отдавна мина времето, когато татковците се събираха по кръчмите и току някой подмяташе: "Абе, нали детето съм го пратил да учи висше в София." Издръжката на студент не бе проблем, а моралното удовлетворение беше върховно. Ако в наши дни някой се похвали, че детето му е студент, моментално предизвиква два типа реакции. Половината от комшиите го съжаляват за непосилните харчове, а другата половина се чудят дали съседът не се е опаричил от някоя далавера, та да си позволява подобни скъпи удоволствия.

Билян Маринов,
Калин Крумов

Представата за цените във висшите учебни заведения се избистря още при покупката на кандидатстудентски справочник. Дори и най-неориентираният, току-що завършил ученик набързо "влиза в час", като застане пред поредната сергия за книги и учебници. Един бърз поглед върху цените на справочниците е достатъчен за простата аритметика колко трябва да се покачи заплатата на татко и мама, за да може следващите 4 години да бъдат прекарани във висене по библиотеките и над учебниците, а не в работа на нощни смени.

УНСС например предлага справочника си за 6 лв., Софийският университет "Св. Климент Охридски" за 4, Минно-геоложкият университет за 5 лв., а Нов български университет за 3.50 лв.

Градският транспорт е сред ежедневните атрактивни премеждия. В горещите летни месеци това не е нищо друго освен каляване на нервите и сплотяване на студентските маси в условията на социалните взаимоотношения.

Цената за едномесечна студентска карта за една градска линия е 2.50 лв. Тя включва и една безплатна линия №94 или 280; за две линии 4.50 лв.; за цялата градска мрежа 17 лв. Карта за цялата градска мрежа за три месеца струва 50 лв., а 87.50 лв. е цената за семестър за всички линии.

За по-непретенциозните кухнята в студентския стол предлага добро решение за задоволяване на глада. Само срещу един лев всеки студент може да похапне в компанията на колеги. Менюто предлага няколко асортимента храна, включително вегетарианска. Примамливата цена привлича и уж случайно заблудили се граждани, представящи се за преподаватели. Обстановката в столовете на Студентския град е доста по-мизерна от тази във всеки ВУЗ. Въпреки това трудно се намират свободни места сред претъпканите маси и студентите предпочитат да изчакат няколко минути, отколкото да се лишат от евтиното удоволствие. По-гладните могат да се възползват от намалението и отново да получат порция за левче. Както се казва "левче-кефче". Но е далеч по-добре от семплите сандвичи със салам от неизвестен произход.

Наемът на стая в студентско общежитие за студентите държавна поръчка в блок на Техническия университет е между 20 и 30 лв., в зависимост от предлаганите условия и квадратура. Студент платено обучение дава 35 лв. В тези цени не са включени консумативите вода и ток, които са средно общо 10 лв.

В блоковете на Софийския университет минималният наем е 30 лв. Допълнителните разходи са също около 10 лв.

Отегчен от еднообразно изглеждащите стени на своето "прекрасно" жилище, студентът се отдава на безумни хрумвания с цел да преобрази изтърканите плакати и авангардни

надписи. Старателно се набелязват необходимите изрезки от стари вестници, снимки и плакати. Скоро те се превръщат в романтична асоциация със загадъчен смисъл, която бързо предразполага духа. Тази тактика е универсална. Тя замества основния липсващ елемент, без който трудно се преживява парите. Но дори и да се намира някой и друг лев в джоба, цената на една бира в Студентския град е по-близка до тази в центъра, отколкото в краен квартал на столицата. Търговците не се интересуват от средствата, с които разполага един студент, произхождащ от средно работническо семейство. За тях е по-важен фактът, че студентите, щат, не щат са принудени да спестят сумата на нощните таксите и да се отпуснат в провинциалните условия на "курортната" махала. Най-големият проблем е, че дори при плащане на всички разходи студентът в крайна сметка не получава необходимата база за обучение. Съществува и рискът в края на следването да се окаже, че издадената диплома е нелегитимна.

Преподаватели и пари

В СУ работят голяма част от най-добрите български специалисти във всички области на природо-математичните и хуманитарните науки. На постоянен трудов договор са общо 1848 преподаватели, като от тях 184 са професори, а 616 доценти.

Според осведомени източници заплатите на преподаватели от държавните университети са: за асистент 150 190 лв., главен асистент 250 300 лв., доцент 380 430 лв., и професор 500. Хонорарът за един допълнителен лекторски час на доцент е средно 5 лв., а за асистент е един лев.

Заплатите на преподавателите в Стопанска академия "Димитър А. Ценов" в Свищов са сходни, като към тях се добавят бонуси от около 200 лв. за допълнителна дейност отпечатване на научни трудове, допълнителни лекторски часове процент от продажба на авторски учебници, а и в зависимост от катедрата и екипа, с който работи.

Хоноруваните преподаватели в НБУ са по-високо възнаградени. Хонорарът за един лекторски час може да бъде над 30 лв.

Таксите за кандидатстване и обучение в държавните университети са регламентирани с постановление 112 от юни 2000 г. и варират от 108 лв. за специалност "Земеделие" до 1120 за медицина, стоматология и киноизкуство.

В Нов български университет цената зависи от т. нар. "кредити" (1 кредит=30 лв.). За 2 г. всеки студент трябва да събере 80 кредита.

Всеки лекционен курс носи различен брой кредити и затова таксите варират в зависимост от записаните учебни дисциплини, които на свой ред се делят на задължителни и свободноизбираеми. За по-голям брой записани предмети се предлага отстъпка в цената на кредитите. Ако двама души от едно семейство учат в НБУ също има отстъпка.

В Американския университет в България (Благоевград) таксата варира от 500 до 4000 долара за български студенти зависи от техните резултати от тестовете TOEFL и SAT1, както и от финансовото състояние на семейството.

В таксата е включена и цената на общежитието. Може да кандидатства всеки със среден успех (мн. добър) 5, молба, 15 долара такса (за българи), 3 препоръки (на английски) и есе.

Всяко висше учебно заведение може да обяви по-високи от нормативните такси в рамките на 30 на сто.

Университети и рушвети

НБУ е на едно от челните места и разполага с може би най-модерната университетска библиотека, отлично оборудвани компютърни зали, осигуряващи на всеки студент възможност за работа с личен компютър и достъп до Интернет. Много са оплакванията от Техническия университет, където компютрите са в окаяно състояние, а част от студентите са принудени да работят още с "досовски" програми.

Във Варненския свободен университет, Бургаския свободен университет и НБУ текат проверки от прокуратурата, целящи да установят дали обучението по право отговаря на държавните изисквания, определени с наредба, приета на свой ред с постановление на МС.

Лицата, изучаващи право в тези вузове, са изправени пред угрозата да получат нелегитимни дипломи, което води до невъзможност да упражняват професионалните си задължения на юристи.

На практика проблемите с правото засягат и другите специалности поради факта, че нито един университет няма акредитация според новите процедури. Акредитацията умишлено се отлага заради предстоящите избори.

Държавата е създала необходимите нормативни актове, съдържащи изисквания за качеството на обучение, но не упражнява контрол за спазването им, което поставя под съмнение легитимността на издаваните дипломи.

Най-неприятната тема, за която никой в университетите не обича да говори открито, е свързана с рушветите за взимане на изпит. Безспорно доказани са само единични случаи, но това не пречи почти всеки студент да е наясно с тарифата. По непотвърдени данни за УНСС рушветите варират от 50 до 600 долара за българските студенти, а за чужденците никой не може да каже точни цифри.

Интересен е случаят с гръцки студент от миналата година, който е "подарил" на преподавател чисто нов компютър по случай "успешно взет изпит".

Разбира се, това не е единственият начин. Много по-евтино е полагането на изпити чрез т. нар. "олимпийци". Това са специализирани в определена учебна дисциплина студенти, които се явяват на един и същ изпит по няколко пъти. За да не бъде разпознат, "олимпиаецът" се явява при различни асистенти, а в тарифите той е значително по-скромен от преподавателите от 20 до 100 лв.

В този бизнес взимат дейно участие и други студенти, наречени "посредници". Те от своя страна се ангажират с осигуряването на "олимпийци", като получават за извършената услуга определен процент от сумата от 20 до 50 лв.

Естествено тези процедури крият известни рискове за студентите при засичане на "олимпиаец" наказанието за клиента е отнемане на студентските права без право на повторно кандидатстване. Въпреки това практиката за даване на подкупи продължава. По-евтините изпити се взимат с бутилка марков алкохол или чрез ходатайството на познат.

"Говорено е за мен" е познат израз както на преподавателите, така и на учащите в УНСС, придаващ сигурност на студента, че е взел изпита още преди да е започнал.

В СУ даването на рушвети не е толкова масово и организирано, но все пак и там има установени тарифи \$300 400 за чуждестранни студенти, а за българските им колеги цифрите са същите, но в DM.

В крайна сметка порочната практика намалява драстично интереса на чуждестранните студенти към обучението, с което пада рейтингът на българските университети зад граница. Същото важи и за по-заможните българи, които купуват дипломите си, но не получават необходимите знания.

Бум и разочарование

По данни на НСИ се наблюдава своеобразен бум на висшето образование през 1998 г., след което започва трайна тенденция на постоянен спад на учащите.

Сега студентите в университетите и специализираните институти са 227.2 хиляди. Този брой е с 1.7 на сто повече от 1995 г., но със 7.3 процента по-малко, отколкото през учебната 1998/99 г.

Тази тенденция на намаляване броя на учащите се характеризира от няколко основни фактора, като демографската криза, намаляването на средствата на самите университети, потребността от кадри и държавната политика в тази област.

Провеждането на структурната реформа в икономиката със съпътстващия я спад в производството и броя на заетите работни места, високият процент на безработица допълнително усложняват развитието на висшето ни образование. Въпреки това до момента нашите студенти не са по-малко на глава от населението в сравнение с другите европейски страни. България се нарежда в средната норма за страните от Европейския съюз.

През последните три години най-голямо е увеличението на относителния дял на студентите в областта на науките за обществото (психология, социология, политически и икономически науки) с 1.9 процентни пункта, и в областта на науките за производство и преработка с 1.3 пункта. Сред областите с най-голям дял на намаление са науките за сигурността и безопасността 2.1 пункта, бизнес и администрация 1.9 пункта, и техническите науки 1.3 пункта.

Трайната тенденция на намаляване на студентите се забелязва и в колежаите. Сега там учат 16 369 души, като в сравнение с 1995 г. те са с 8942, или с 35.3 на сто по-малко.

Надеждите за бъдещето са свързани с интеграцията на страната в ЕС, което ще позволи безпроблемно признаване на дипломите зад границата и ще повиши значително интереса към висшето образование.